

UDC 004.774.6CMS:001.82

Oleksandr Kuznetsov

Content Analysis as a Method of Identify of Key Concepts

This article discusses qualitative and quantitative content analysis of text. Through graphs and case studies, the author puts forth examples of content analysis used for search query optimization, website analysis, identifying plagiarism, analysis of the media, delivering content to the right audience, and other uses.

Keywords: content analysis, the range of values, thematic areas, quantitative analysis, research content.

УДК 004.774.6CMS:001.82

Александр Кузнецов

Выявление ключевых понятий из текста с помощью контент-анализа

Создано спектр определенных исследовательских понятий из текстов с помощью контент-анализа в виде графика коэффициента тематического направления (КТН) с дальнейшим анализом.

Ключевые слова: контент-анализ, спектр определений, тематическое направление, количественный анализ, исследование содержания.

УДК 025.5:005.642.2

Ольга Василенко,

канд. іст. наук,

директор Інституту науково-методичного забезпечення
бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Запропоновано формування системи статистичних показників бібліотечно-інформаційної діяльності на основі комплексного, збалансованого та інтегрального підходів. Розглянуто доцільність використання інтегральних показників у бібліотечній статистиці, термінологічні та методичні аспекти їх визначення; обґрунтовано необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічних, нормативно-методичних і практичних засад розвитку вітчизняної бібліотечної статистики; представлено проект форми статистичного звіту.

Ключові слова: бібліотечна статистика, формування системи статистичних показників бібліотечно-інформаційної діяльності, інтегральні показники бібліотечної статистики, статистична бібліотечна звітність.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології не просто модифікували діяльність наукових бібліотек, але й поставили перед ними принципово нові завдання, пов'язані з інтеграцією до вітчизняного та світового інформаційного простору, консолідації зусиль з іншими інформаційними, освітніми та культурно-просвітницькими установами щодо задоволення потреб суспільства в інформації та знаннях. В умовах проголошеного розвитку інформаційного суспільства в Україні та формування оновленої інформаційної парадигми, де місце і роль бібліотек визначатиметься їхньою здатністю до системної трансформації та конкурентоспроможністю на ринку інформаційних продуктів і послуг якісно нового значення для всієї системи бібліотечного управління набуває статистична інформація. Саме ці відомості, що формуються в процесі статистичного спостереження, узагальнення та аналітико-синтетичного опрацювання і виражені у статистичних показниках, створюють основу для оцінки роботи бібліотек як суспільнозначущих інституцій. Важливим складником отримання статистичної інформації є методологічна та

нормативно-методична база бібліотечної статистики, яка наразі в нашій країні потребує оновлення з урахуванням трансформаційних змін в бібліотечній діяльності та узгодження з вже діючими міжнародними стандартами. Особливого значення ця проблема набуває у зв'язку з визначенням соціальної та економічної ефективності роботи бібліотек, коли на фоні значного зниження статистичних показників традиційних аспектів роботи бібліотек спостерігається тяжіння суспільного попиту до бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг, що надаються в електронній формі в режимі віддаленого доступу.

З розвитком інформаційно-комунікаційної діяльності в бібліотеках за кордоном проблема вироблення нових підходів до визначення її ефективності була у центрі уваги спеціалістів зарубіжних країн та світових організацій. Упродовж останнього десятиліття цей напрям активно розробляли західні дослідники: Р. Брофі (вимірювання продуктивності в системі менеджменту, якість електронних бібліотечних послуг); Дж. Едгрин, Р. Пол та П. те Бокхорста (показники якості бібліотечної роботи та управління); С. Бейкер, Ф. Ланкастер, Т. Чілдерс (оцінка бібліотечних послуг); М. Янгі (продуктивність доставки документів); Дж. Дейвіс та ін. (визначення ефективності окремих аспектів бібліотечної роботи за стандартом ISO 11620); Дж. Бертот, Кр. Мак-Клюр, Дж. Райан, У. Шим (показники мережевих послуг електронних бібліотек). Свої погляди щодо вирішення різних проблемних питань бібліотечної статистики (далі – БС), таких як: розроблення системи статистичних показників (далі – ССП), термінологія БС, методика оцінювання роботи бібліотек, визначення показників ефективності тощо протягом останнього двадцятиріччя представляли О. М. Василенко, А. І. Віслий, В. К. Ключев, Л. А. Кожевнікова, В. П. Лапичикова, Т. Л. Манілова Р. С. Мотульський, Н. С. Редькіна, Ю. М. Столяров, І. М. Сусллова, С. А. Фенелонов та інші бібліотекознавці України та країн СНД.

На міжнародному рівні питаннями розвитку термінологічних, методичних показників БС, а також оцінювання діяльності бібліотек систематично займаються ІФЛА (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ) та ІСО (Міжнародна організація зі стандартизації). Постійно здійснювалася робота над удосконаленням міжнародних стандартів з бібліотечної статистики технічним комітетом ТС 46/SC 8 ІСО «Statistics and performance evaluation» (якість, статистика і оцінка діяльності ІСО (Міжнародна організація зі стандартизації)). Починаючи з 90-х років

минулого сторіччя п'ять разів оновлювався міжнародний стандарт ІСО 2789 «Information and documentation – International library statistics» і дівчі ІСО 11620 «Information and documentation. Library performance indicator». Починаючи з 1995 р. різні аспекти цієї проблеми систематично розглядалися на зборах СЕНЛ (Конференція директорів європейських національних бібліотек). Секція національних бібліотек разом з Секцією статистики ІФЛА (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ) провели семінар з питань оцінки діяльності національних бібліотек на 69 Генеральній конференції ІФЛА у Берліні (2003 р.) [13].

Проте в Україні комплекс проблем з організації БС у межах галузі дотепер не вирішено, незважаючи на наявні науково-дослідні розробки у вітчизняному бібліотекознавстві, світову практику і методичні рекомендації міжнародних установ.

Результати комплексного дослідження цього питання здійснено у рамках наукової тематики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) зазначили, що показовою є загальна тенденція щодо провідного місця в системі статистичних досліджень користувача бібліотеки, ефективності бібліотечної роботи (насамперед – соціальної). Обов'язковою умовою порівняння результатів виміру показників є взаємозв'язок місці бібліотеки і складу користувачів. Більшу частину показників використовують для оцінювання як традиційних, так і електронних послуг. Крім того, належну увагу приділено й іншим питанням, значущість яких зростає в останні роки, зокрема економічній та соціальній ефективності бібліотечних процесів, бібліотеці як соціокультурному та професійному середовищу, її ролі у задоволенні освітніх та інформаційних потреб населення, надання бібліотечно-інформаційних послуг для зовнішніх користувачів, визначення професійної компетентності бібліотекарів.

Основні методологічні підходи, розроблені за останнє десятиліття вітчизняними та зарубіжними фахівцями та запропоновані для оцінки діяльності бібліотеки, можна визначити як:

- ресурсний підхід;
- «суспільно-корисного блага»;
- економічної доцільності;
- самооцінка діяльності бібліотеки;
- порівняльний (фактичного стану зі зразком обраного еталону).

Найхарактернішими методами оцінювання діяльності бібліотеки є:

програмно-цільовий, який базується на розробленні відповідних оцінок у рамках поставлених завдань або місії, визначеної бібліотекою; експертний, який передбачає пряме використання професійних знань і практичного досвіду спеціалістів-експертів для оцінки якості роботи; управлінський, який зазвичай застосовують при проведенні оцінок сторонніми організаціями; природний, який передбачає врахування думки користувачів, основну увагу приділяє залученню користувачів і засновників до визначення критеріїв, потреб, інтересів та цілей. Однак здебільшого для вищих ланок бібліотечного керівництва, засновників, спонсорів головним критерієм є затратність, тобто показники економічної ефективності. Проте за рекомендаціями міжнародних професійних організацій та бібліотекознавців таких показників не повинно бути багато, зокрема на вищих рівнях – державному і міжнародному [13].

Дослідження стану організації БС в Україні свідчать про необхідність перегляду науково-методичних засад функціонування цієї сфери національної статистики. Посилення інформаційного складника разом із збереженням і поєднанням основних традиційних форм роботи для вітчизняних наукових бібліотек зумовлює потребу у зміні об'єкту статистичного дослідження на всіх рівнях бібліотечного управління, яким наразі доцільно визначити бібліотечно-інформаційну діяльність (далі – БІД), що у професійному середовищі розглядається як «різновид інформаційної діяльності» суспільства [6]. Щодо визначення ефективності БІД та оцінювання роботи бібліотек, то перш, ніж переходити до їх запровадження, потрібно, насамперед, оптимізувати систему статистичних показників (далі – ССП) БІД, узгодити низку питань теоретико-методологічного, термінологічного та методичного характеру. У зв'язку з цим перед БС як галуззю науково-практичної діяльності, спрямованої на вивчення явищ і процесів бібліотечної дійсності, стоїть кілька актуальних завдань, а саме: вироблення нових підходів до формування ССП; розроблення ССП БІД на основі гармонізації показників традиційних та інноваційних аспектів роботи бібліотек; оновлення нормативно-методичної бази БС.

Вироблення нових підходів щодо формування системи показників вітчизняної БС зумовлено як новим об'єктом статистичного дослідження – БІД, так і необхідністю засвідчити важливу роль бібліотечно-інформаційного потенціалу країни у розвитку інформаційного суспільства України та інтеграції до світового інформаційного простору. Також цей аспект набуває особливого значення з поширенням методів стратегічного

планування в бібліотеках та посиленням уваги органів державного аудиту на ефективність бібліотечної діяльності [4; 5; 12]. У цьому зв'язку на сучасному етапі доцільно здійснювати формування системи показників БС на основі *комплексного, збалансованого та інтегрального підходів*.

Комплексний підхід дозволяє представити на паритетних засадах статистичні показники, які характеризують традиційні та інноваційні аспекти роботи бібліотек за усіма напрямками діяльності, кадровий потенціал та матеріально-технічну базу функціонування установи, враховуючі набір обов'язкових показників за формами статистичного звіту (спостереження) для усіх рівнів бібліотечного управління та положення нормативно-методичних документів [3]. Комплексний підхід передбачає врахування різних факторів, які можуть впливати на кількісний склад статистичних показників, методику їх групування та форми представлення, надає широкі можливості щодо розкриття змісту роботи бібліотеки засобами статистики.

Збалансований підхід дозволяє визначити набір взаємопов'язаних показників, які характеризують досягнення стратегічних та проміжних цілей відповідно до правила Коплана – Нортонна («10/80/10»), що передбачає включення, крім кількісних, ключових показників результативності, соціальної та економічної ефективності [5]. Збалансований підхід створює основу ССП за основними областями виміру: бібліотечно-інформаційні ресурси; використання бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг; розвиток матеріально-технічної бази; кадрове забезпечення та фінансування у взаємозв'язку з показниками потенціалу розвитку (вимірюють запровадження в бібліотеці нових послуг і ресурсів) та ефективності (соціальної й економічної). Виходячи з цього, до форми статистичного звіту НБУВ, яка до 2013 р. включно складалася з п'яти розділів (бібліотечно-інформаційне обслуговування; формування бібліотечно-інформаційних ресурсів; опрацювання документів, організація каталогів, картотек та БД; книжковий фонд та його збереження; кадри), запропоновано доповнити розділами «Науково-методична робота», «Матеріально-технічна база» та значно модернізувати існуючі раніше (див. Додаток).

Сучасна «бібліотечна дійсність» під впливом процесів інформатизації суспільства зазнає значних перетворень, коли змінюється видова структура документних фондів, шляхи пошуку, доставки та отримання інформації. Система основних статистичних показників, що характеризують традиційну бібліотечну діяльність, як і методика їх отримання, формувалася протягом

тривалого історичного періоду і набула усталеної змістовності. Основними показниками, за якими традиційно оцінюють як роботу окремої бібліотеки, так і діяльність усієї бібліотечної мережі, є кількість читачів, відвідувань, фонд, книговидача. З поглибленням інформаційної частини в бібліотечній справі почали використовуватися і відповідні поняття: користувачі, звернення, інформаційні ресурси, бази даних, вивантажені документи тощо. Тому в аспекті гармонізації показників бібліотечної та інформаційної діяльності особливого значення набуває *інтегральний підхід*. Інтегральні показники в статистичній науці розглядаються як узагальнені, зведені, комплексні показники [7].

У процесі виконання науково-дослідної роботи фахівцями НБУВ було розроблено проект форми статистичного звіту (далі – ФСЗ) «Показники бібліотечно-інформаційної роботи бібліотеки», яка може слугувати основою для створення статистичної інформації в системі управління Бібліотеки. До ФСЗ введено як інтегральні показники «користувачі», «відвідування», «запити користувачів», «єдиний бібліотечно-інформаційний фонд» та ін., які узагальнюють статистичні характеристики окремих складників за основними напрямками діяльності Бібліотеки (Додаток).

Інтегральні показники широко використовують в різних сферах соціально-економічної статистики, однак поодинокі пропозиції щодо їх застосування у статистичному аналізі як окремих аспектів, так і бібліотечної діяльності в цілому дотепер не знаходили широкого впровадження і підтримки. Наразі у РФ бібліотечній громадськості запропоновано до обговорення проект національного стандарту «Библиотечная статистика: показатели и единицы исчисления : ГОСТ- 2013. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу», в якому щодо *основних показників* БС чітко простежується інтегральний підхід. У практиці вітчизняної БС його можна застосувати тільки на рівні окремої бібліотеки або, у кращому випадку – відомчої мережі, оскільки практично всі статистичні складники, пов'язані з розвитком інформаційної складової бібліотечної діяльності в Україні нормативно не визначені. Натомість у РФ паралельно з розробкою проекту вищезгаданого національного стандарту з БС вийшов наказ Міністерства культури РФ від 8.10.2012 р. «Об утверждении Порядка учета документов, входящих в состав библиотечного фонда». Згідно із цим документом загальна величина *бібліотечного фонду в цілому* і його

підрозділів, зокрема мережевих локальних документів і мережевих віддалених документів, враховується у примірниках, нові надходження – у примірниках і назвах [9]. Отже, документи електронних бібліотек чи баз даних, а також електронні видання за передплатним доступом обліковуються і складають цілісний фонд книгозбірні.

В бібліотечній галузі України функціонує «Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах» (затверджена наказом Міністерства культури і туризму України № 22 від 03.04.2007 р). Цей документ унормовує облік лише тих електронних видань, що мають фізичну основу (оптичний диск), який пройшов редакційно-видавниче оброблення, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді та має вихідні дані [10]. Водночас значні масиви електронних документів, що доступні користувачам, але розміщуються на жорсткому диску серверного комп'ютера, автономних автоматизованих робочих станціях та одержувані бібліотекою від інших інформаційних установ у тимчасове користування через інформаційно-телекомунікаційні мережі на договірній чи контрактній основі, не відбито в офіційній статистиці.

Принциповою для оцінки документно-інформаційних ресурсів бібліотеки, як зазначав А. Б. Антопольський, «є наявність у сховищах тих чи інших видань, документів або даних, а вид носія і технологія доступу до цих інформаційних ресурсів є вторинним» [1]. Однак досі загальну величину бібліотечного фонду не розглядали з урахуванням такого складника, як мережеві локальні документи, що зараз унормовується російським ГОСТом. На основі інтегрального підходу у розробленій ФСЗ НБУВ показник бібліотечного фонду в цілому розглядається як організаційно і функціонально взаємопов'язана сукупність документів, що має НБУВ і надає у користування.

Видача документів може мати різноаспектну диференціацію і як показник характеризувати, з одного боку, кількість цього виду послуг, з іншого, – навантаження на бібліотекарів, оскільки (частково за винятком фонду відкритого доступу) обслуговування здійснюється у безпосередньому чи дистанційному контакті «бібліотекар – читач», коли витрачається робочий час і професійне вміння співробітника на отримання необхідного документа користувачем. Згідно з положеннями міжнародного стандарту «ISO 2789:2006 Information and documentation – International library statistics» видачею вважають надання документа на абонементі або доставку матеріалу в неелектронній формі (наприклад

книги), електронного документа на фізичному носії (наприклад CD-ROM) чи передачу електронного документа на обмежений термін (наприклад електронної книги), продовження терміну видачі додому з ініціативи читача, зареєстровану видачу в бібліотеці, роздруківки електронних документів, зроблених бібліотечним персоналом для користувачів, електронну доставку документів. Однак вивантаження безпосередньо користувачами документів з електронної колекції бібліотеки виключалося [11]. Проектом національного стандарту РФ ГОСТ 7.76-2013 до видачі документів у цілому по бібліотеці передбачено урахування й кількості «виданих/вивантажених електронних документів» [2], що, на нашу думку, є послідовним процесом у формуванні ССП на основі інтегрального підходу. Отже, у ФСЗ запропоновано в нормувати та закріпити і цей інтегральний показник у складі блоку бібліотечно-інформаційних послуг. Аналогічного підходу дотримано і до інших видів послуг: бібліографічних довідок, консультацій, бібліотечних заходів тощо.

Поняття «користувач бібліотеки» розглядається як узагальнююче до усіх фізичних або юридичних осіб, які звертаються за послугами до бібліотечних установ, зокрема дистанційно через електронні інформаційні мережі. На веб-сайтах вітчизняних бібліотек практика електронної реєстрації користувачів ще не поширена, тому бібліотеки (переважно великі) у своїх статистичних звітах відображають кількість дистанційних користувачів за кодами унікальних ір-адрес. Проте офіційна вітчизняна БС враховує тільки користувачів, зареєстрованих за єдиною читацькою картотекою (базою даних). У двох останніх редакціях міжнародного стандарту ISO 2789 Information and documentation – International library statistics» представлено поняття «активний користувач», котрим є зареєстрований користувач, який скористався бібліотечними послугами за звітний період [11; 14]. Згідно з положеннями стандарту наводяться відомості про кількість зареєстрованих користувачів та абонентів, кількість нових зареєстрованих користувачів за звітний період та активних користувачів та абонентів.

Загальну кількість зареєстрованих користувачів унормовано відповідно до п. 2.2.28 ISO 2789:2013, в якому зазначено трирічний термін обов'язкової перереєстрації, у протилежному випадку користувача знімають з обліку [14]. Відповідно до інтегрального підходу у ФСЗ загальна кількість користувачів складатиметься із суми кількості зареєстрованих читачів, абонентів, відвідувачів заходів і користувачів, які звернулися в бібліотеку

за допомогою телекомунікаційних мереж. На нашу думку, у статистичній формі звіту доцільно представляти кількість віддалених користувачів як у цілому, так і диференційовано: абоненти МБА і ММБА, користувачі електронної доставки документів, віртуальної довідкової служби тощо.

З розвитком засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку збільшується кількість дистанційних користувачів. І у вітчизняній практиці саме до цього показника застосовано інтегральний підхід. Так, у формі № 6-НК «Звіт про діяльність державних, публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем...», а також відомостей, представлених на веб-сайті НІБУ у статистичному збірнику «Бібліотечна Україна в цифрах», показник «кількість відвідувань» включає «у т. ч. кількість звернень до веб-сайту» [7]. Проблема є у тому, що у цьому випадку не визначено як уніфікованої методики обліку, так і самої дефініції показника, оскільки термін «звернення» охоплює досить широкий смисловий діапазон і застосовується досить часто (звернення до ресурсів, послуг, за довідкою, консультацією, інформацією тощо).

У стандарті «ISO 2789:2006 Information and documentation – International library statistics», як і в попередній його редакції, для віддалених візитерів визначено поняття «віртуальне відвідування» як запит користувача до бібліотечного сайту, що надійшов не з приміщення бібліотеки і є незалежним від кількості переглянутих сторінок та елементів [11]. Нормативним документом допускається порівнювати віртуальні відвідування із традиційними відвідуваннями бібліотеки. Термін «відвідування» щодо веб-сайту і веб-сторінок застосовують різні аналізатори, зокрема Google Analytics. І цілком прийнятним буде визначення таких показників, як «відвідування бібліотеки: всього; у т. ч. відвідування веб-сайту».

Залежно від завдань бібліотеки відвідування можна диференціювати за формами і видами обслуговування, професійними та віковими групами користувачів тощо. Потребує розгляду питання щодо методики обліку та підрахунку віртуальних відвідувань. За міжнародним стандартом ISO 2789:2006 запропоновано три способи вимірювання, заснованих на обліку відвідувань веб-браузерів, IP-адрес або домашньої сторінки. Згідно з вищезазначеними принципами формування ССП у цьому питанні потрібно визначити єдину методику, унормувавши її у відповідних документах для всієї бібліотечно-інформаційної галузі країни. Крім того, функціонують такі показники, як «сесія», «сеанс», які отожднюють із

віртуальними відвідуваннями і використовують у статистиці бібліотек (ГПНТБ, НБУВ та ін.). Відповідно до п. 3.3.25 ІСО 2789:2006 показник «сесія» розглядають як успішне звернення до бази даних або електронного каталогу; показник «сеанс» – як один цикл користувальницької діяльності, яка починається зі з'єднання користувача з базою даних або електронним каталогом і закінчується виходом із бази даних через закінчення роботи або припинення роботи в базі даних. Середній період сеансу визначають у 30 хвилин. За цим стандартом також рекомендовано виключити «запити», що надходять на першу сторінку або сторінку порталу, і за можливості слід виключати запити, що надходять від пошукових машин.

У проекті національного стандарту РФ одиницею обліку «відвідувань» визначено одне безпосереднє звернення читача в бібліотеку або на її веб-сайт. Відвідування бібліотеки підраховують як в цілому, так і диференційовано: загальна кількість відвідувань бібліотеки користувачами і за її структурними підрозділами; кількість відвідувань бібліотечних веб-сайтів усіх рівнів (що мають окремі лічильники, включаючи блоги й акаунти в соціальних мережах). Одиницею обліку є сесія; кількість відвідувань виставок, екскурсій та інших просвітницьких заходів, проведених бібліотекою; кількість відвідувань інтернет-конференцій, що проводяться бібліотекою. Ці питання ще не унормовано у вітчизняній БС. Вони також потребують уніфікації і визначення, що ж урешті брати за одиницю виміру та яке поняття застосовувати щодо візитів користувачів на бібліотечні сайти. На нашу думку, щодо найменування у ФСЗ доцільно вказувати як інтегральний показник «відвідування бібліотеки», розкриваючи «віртуальний» складник, зокрема відвідування веб-сайту (див. Додаток). На користь «відвідування» свідчить, по-перше, зрозумілість і традиційність для бібліотекарів терміну, по-друге, його унормування у міжнародному стандарті; по-третє, застосування у статистичних характеристиках авторитетних інформаційно-пошукових системах, зокрема Google Analytics.

В організації вітчизняної БС комплексний підхід є традиційним, натомість збалансований та інтегральний пов'язані з новизною в системі статистичних досліджень роботи бібліотеки, що відповідно потребує подальших науково-методичних розробок і рекомендацій з практичного впровадження в системі бібліотечного управління. Водночас реалізація завдання з формування уніфікованої ССП БІД на державному та відомчому рівнях вимагає цілого комплексу заходів, зокрема визнання бібліотек

повноправними суб'єктами інформаційної діяльності; розроблення національних стандартів з бібліотечної статистики та оцінювання роботи бібліотек на основі адаптації міжнародних стандартів ІСО 2789:2013 та ІСО 11620:2008; перегляду номенклатури показників на основі гармонізації показників традиційних та інноваційних аспектів роботи бібліотек; підготовка низки методичних документів з організації збору статистичних відомостей, зокрема – автоматизованому (на веб-сайтах та в бібліотечних інформаційних мережах).

Ускладнення внутрішньої структури бібліотечно-інформаційного ресурсу, трансформація бібліотечного обслуговування, розширення спектру бібліотечно-інформаційних послуг, відповідне ускладнення організаційної структури бібліотеки потребують спрямування статистичних досліджень на виявлення факторів, які впливатимуть на прийняття управлінських рішень щодо визначення стратегічних цілей, ідеологічної і технологічної платформи розвитку наукової бібліотеки. За кордоном проблема вироблення нових підходів до визначення її ефективності була і залишається у центрі уваги спеціалістів зарубіжних країн та світових організацій (ІФЛА, ІСО). В Україні ж проблема консолідованого і системного (на державному рівні) розвитку бібліотечної статистики у сучасних умовах ще не отримала остаточного спрямування в пакеті організаційно-управлінських рішень розвитку бібліотечної справи.

Список використаних джерел

1. Антопольский А. Б. Проблемы учета и регистрации информационных ресурсов / А. Б. Антопольский // Проблемы информатизации. – 2001. – № 2. – С. 34–39.
2. Библиотечная статистика: показатели и единицы исчисления : ГОСТ. – 2013. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу : Проект. [Электронный ресурс]. – Текстовые данные. – Режим доступа : http://www.rsl.ru/datalogs/doc_7667vu.pdf. – Загл. с экрана.
3. Василенко О. Н. Сучасні аспекти методології бібліотечної статистики // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, АБУ ; редкол. : О. С. Онищенко (гол.) [та ін.]. – К., 2008. – Вип. 20. – С. 185–196.
4. Василенко О. Н. Вопросы социальной эффективности библиотечно-информационной деятельности: проблемы формирования сбалансированной системы показателей библиотечной статистики / О. Н. Василенко // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития :

науч.-практ. и теорет. сб. / НАН Украины, Нац. б-ка Украины имени В. И. Вернадского ; МААН, Совет директоров науч. б-к и информ. Центров ; редкол. : А. С. Онищенко (пред.) и др. – К., 2012. – Вып. 10. – С. 116–130.

5. *Василенко О. Н.* Современные подходы к организации библиотечной статистики Украины / О. Н. Василенко // Вестник БАЕ. – 2013. – № 2. – С. 81–83.

6. *Дворкина М. Я.* Библиотечно-информационная деятельность: теоретические основы и особенности развития в традиционной и электронной среде / М. Я. Дворкина. – М. : ФАИР, 2009. – 256 с.

7. Звіт про діяльність державних, публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем, що віднесені до сфери управління Міністерства культури і туризму України : форма № 6–НК [Електронний ресурс]. – Текстові дані. – Режим доступу : <http://profy.nplu.org/articles.php?lng=uk&pg=328>. – Назва з екрана.

8. Інтегральні економічні показники // Економічний енциклопедичний словник : в 2 т. / Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устинко О. А., Юрій С. І. ; за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – Т. 1. – 2005. – С. 276.

9. Об утверждении Порядка учета документов, входящих в состав библиотечного фонда : приказ М-ва культуры Российской Федерации от 8 окт. 2012 г. № 1077 г. [Электронный ресурс]. – Текстовые данные. – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2013/05/22/fond-dok.html>. – Загл. с экрана.

10. Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах : затв. наказом М-ва культури і туризму України від 03.04.2007 № 22 : (zareestrovano в М-ві юстиції України 23 трав. 2007 р. за № 530/13797 [Електронний ресурс]. – Текстові дані. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07?nreg=z0530-07&find=1&text=%E5%EB=-11559>. – Назва з екрана.

11. Международный стандарт ISO2789 «Информация и документация – международная библиотечная статистика» // Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений (ИФЛА). – 2011. – № 4 (91). – С. 18–53.

12. *Посмертна О. І.* Сучасні показники економічної ефективності бібліотечно-інформаційної діяльності наукової бібліотеки / О. І. Посмертна // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, АБУ ; редкол. : О. С. Онищенко (гол.) [та ін.]. – К., 2013. – Вип. 38. – С. 400–410.

13. *Солоїденко Г.* Сучасні критерії та показники оцінювання якості роботи бібліотеки / Г. Солоїденко // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали третьої наук.-практ. конф. (Львів, 29 верес. 2011 р.). – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 155–160.

14. ISO 2789:2013(en) [Information and documentation – International library statistics]. – Текстовые данные. – Режим доступу : <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:2789:ed-5:v1:en>. – Загл. с экрана.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.

ДОДАТОК

ФОРМА СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ (ПРОЕКТ)

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Показники бібліотечно-інформаційної роботи бібліотеки

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
1.	Користувані Бібліотеки та відвідування				
1.1.	Кількість зареєстрованих користувачів Бібліотеки - всього	користуван			
	із них :	" - "			
1.1.1.	віддалених користувачів всього	" - "			
	у т. ч. :				
1.1.1.1	- користувачі електронної інформаційної мережі веб-сайту Бібліотеки	користуван			
1.1.1.2	- абоненти МБА і ММБА	" - "			
1.1.1.3	- користувачі електронної доставки документів	" - "			
1.1.1.4	- віртуальної довідкової служби	" - "			
1.1.2	Користувачів Бібліотеки за реєстраційною БД	користуван			
1.1.2.1	- у т. ч. активних користувачів	користуван			
1.1.2.2	- абонемент				
1.1.3.	Записано читачів звітного року	" - "			
	- постійно	" - "			
	- тимчасово	" - "			
	- за разовими перепустками	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
1.2.	Відвідування всього	відвідування			
	у т. ч. :				
	- веб-сайту бібліотеки	відвідування			
	- читальних зал	" - "			
	- абонементу	" - "			
	- виставок				
	- культурно-освітніх заходів, організованих культурно-освітніх заходів, організованих бібліотекою	" - "			
	- веб-конференцій, вебінарів, онлайн-зустрічей та ін. інтернет-заходів	" - "			
	- користування локальною комп'ютерною мережею бібліотеки	" - "			
	- у т. ч. у Wi-Fi мережі	" - "			
2.	Запити користувачів всього	запит			
2.1.	із них на документи фонду	запит/вимога			
2.1.1.	- кількість прийнятих запитів (вимог)	запит/вимога			
2.1.2.	- кількість виконаних запитів (вимог)	" - "			
2.2.	Кількість запитів абонементів всього	запит			
2.2.1.	у т. ч. - за МБА				
2.2.2.	- за ММБА	" - "			
2.3.	Перенаправлено запитів абонементів	запит			
2.4.	Кількість запитів на ЕДД (електронну доставку документів)	" - "			
2.5.	Довідково-бібліографічні запити. Всього надійшло до обслуговуючих підрозділів бібліотеки	запит			
2.5.1.	із них до довідкової служби веб-сервісу ("віртуальна довідка")	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
2.6.	Кількість відмов (незадоволених запитів користувачів)	відмова			
2.6.1.	Кількість відмов на документи фонду	відмова			
	- немає в Бібліотеці	" - "			
	- немає на місці	" - "			
	- втрачено	" - "			
2.6.2.	Незадоволені довідково-бібліографічні запити. Усього	відмова			
	у т. ч. - довідковою службою веб-сервісу	відмова			
3.	Бібліотечно-інформаційні послуги				
3.1.	Видана документів по системі бібліотечно-інформаційного обслуговування. Усього:				
3.1.1.	Видана документів бібліотечного фонду. Усього:	документ			
	- з книгозбирання	" - "			
	- з підручних фондів	" - "			
	- з книжкових виставок	" - "			
	у т. ч. - виставок книжкових надружжень	" - "			
	- тематичних виставок	" - "			
3.1.2.	Виданих/вивантажених електронних документів (ЕД) всього	документ			
3.1.2.1.	із них локальних мережних ЕД Бібліотеки	" - "			
	- ЕД, вивантажених в приміщенні Б-ки	" - "			
	- ЕД, вивантажених з веб-сайту Б-ки	" - "			
	- документів з повнотекстових електронних ресурсів (ЕБ) НБУВ	" - "			
	- статей із загальнодерж. повнотекстового зібрання статей "Наукова періодика України"	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
3.1.3.	БД, вивантажених з віддалених мережевих ресурсів (за ліцензією, договором)	" - "			
3.1.4.	Видано документів за абонементом. Всього:	документ			
	у т. ч. - за ІММБА	" - "			
	- за ЕДД	" - "			
3.1.5.	Одержано документів з ін. бібліотек	документ			
	у т. ч. - за ІММБА	" - "			
3.2.	Відправлено виготовлених копій документів абонентам МБА та ІММБА	аркуш			
	у т. ч. - коєроекпій	" - "			
	- електронних копій	" - "			
	- у т. ч. сканованих копій	" - "			
3.3.	Виготовлення копій документів на замовлення користувачів				
	у т. ч. - коєроекпій	аркуш			
	- оцифрованих	кадр			
3.4.	Диференційоване забезпечення вищих органів державної влади				
	Інформаційно-аналітичні матеріали	випуск			
	Інформаційні видання	" - "			
	Реферативні видання	" - "			
	Оглядові видання	" - "			
3.5.	Звернення до каталогів та довідково-бібліографічних БД	звернення			
3.5.1.	Звернення до карткових каталогів і картотек	звернення			
3.5.2.	Звернення до електронного каталогу (Е) Бібліотеки	сванс/сесія			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
3.5.3.	Звернення до довідково-бібліографічних БД всього	сванс/сесія			
	у т. ч. реферативної БД	" - "			
	- БД історико-культурних та спеціалізованих - БД історико-культурних та спеціалізованих фондів НБУВ	" - "			
	- звернення до електронних виставок НБУВ	" - "			
	- звернення до юридичних БД НБУВ	" - "			
	- звернення до інформаційно-аналітичних БД НБУВ	" - "			
3.5.4.	Звернення до віддалених мережевих довідково-бібліографічних БД (доступних за ліцензією, договором)	" - "			
3.6.	Довідкові та консультативні послуги. Всього	дов.-конс. послуга			
3.6.1.	Бібліографічні довідки	довідка			
	- письмові	" - "			
	- надані довідковою службою веб-сервісу	" - "			
		" - "			
	За видами:				
	- тематичні	" - "			
	- адресні	" - "			
	- уточнювальні	" - "			
	- фактографічні	" - "			
3.6.2.	Бібліографічні консультації	консультація			
3.6.3.	Бібліотечно-інформаційні довідки	довідка			
3.7.	Науково-організаційні заходи				
	- конференції	захід			
		" - "			
		" - "			
	- семінари та практичні заняття	" - "			
		" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
3.8.	Науково-інформаційні заходи				
3.8.1.	Виставки нових надходжень	виставка			
	- експоновано документів	примірник			
3.8.2.		виставка			
	- у т. ч. виїзні	" - "			
	- експоновано документів	примірник			
3.8.3.	Електронні тематичні виставки	виставка			
	- представлено документів	примірник			
3.8.4.	Повідомлення в ЗМІ	повідомл.			
	- друковані ЗМІ	" - "			
	- електронні ЗМІ	" - "			
	- телебачення	" - "			
	- електронні ЗМІ	" - "			
3.8.5.	Культурно-просвітницькі заходи				
	- презентації, зустрічі, кн. ярмарки та ін.	захід			
	музейних експонатів, архівних матеріалів, фотовиставки	виставка			
	- екскурсії	екскурсія			
4. Бібліотечно-інформаційні ресурси					
4.1.	Єдиний бібліотечно-інформаційний фонд	документ			
4.1.1	Бібліотечний ФОНД всього	документ			
4.2.	Надходження за рік до бібліотечного фонду	примірник			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
4.1.	Надійшло усього	примірник			
4.2.	Поточне комплектування	" - "			
	- вітчизняне комплектування	" - "			
	- іноземних документів (СНД+ін)	" - "			
4.3.	Ретроспективне комплектування	" - "			
	- вітчизняних документів	" - "			
	- іноземних документів (СНД+ін)	" - "			
4.4.	Направлено:	" - "			
4.4.1.	- до фондів бібліотеки	" - "			
	у т. ч. до ОРФ	" - "			
4.4.2.	- до бібліотек НДУ	" - "			
4.4.3.	Передано іншим установам за книгообміном	" - "			
	- вітчизняним	" - "			
	- міжнародним	" - "			
4.4.4.	Розповсюджено з науковою та культурно-просвітницькою метою	" - "			
4.5.	Організація електронних мережевих інформаційних ресурсів				
4.5.1.	Надійшло документів до електронної бібліотеки (БД). Всього	ел. дж-т/назв			
	- книг	" - "			
	- авторефератів дисертацій	" - "			
	- наукових статей	" - "			
	- інших видів документів (аудіо-, відео- тощ)	" - "			
	- із них інстальовано				
4.5.2.	Документи віддалених інформаційних ресурсів (доступні за ліцензією, договором)	ел. дж-т/назв			
5. Опрацювання документів; організація каталогів, картотек та БД					
5.1.	Опрацьовано документів	документ			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
5.2.	Складання бібліографічних записів	запис			
5.2.1.	Основного:	" - "			
	- на вітчизняні документи	" - "			
	- на іноземні документи	" - "			
	- на документи електронної б-ки	" - "			
5.2.2.	Аналітичного	" - "			
5.2.3.	Додаткового	" - "			
5.3.	Внесено записів до загальнодержавної реферативної БД "Україніка наукова"	" - "			
	- у т. ч. складено реферат записів фахівцями НБУВ	" - "			
5.4.	Приписано періодичних видань	документ			
	- вітчизняних документів	" - "			
	- іноземних документів	" - "			
5.5.	Приписано продовжуваних видань	" - "			
	- вітчизняних документів	" - "			
	- іноземних документів	" - "			
5.6.	Приписано дублетів	" - "			
5.7.	Систематизація документів	документ			
	- гражданським шрифтом	" - "			
	- латинським шрифтом	" - "			
5.8.	Дублювання карток	картка			
5.9.	Включення карток до каталогів та карток	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
	- алфавітних каталогів	" - "			
	- гражданським шрифтом				
	- латинським шрифтом	" - "			
	- систематичних каталогів	" - "			
	- топографічних каталогів	" - "			
	- інших каталогів	" - "			
	- карток	" - "			
5.10.	Електронний каталог НБУВ (всього записів)	запис			
	Введено нових бібліографічних записів	" - "			
5.11.	Бази даних. Всього:	БД			
	- у т. ч. створено у звітному році	" - "			
	- бібліографічні	" - "			
	- реферативні	" - "			
	- повнотекстові	" - "			
	- інші	" - "			
5.12.	Редагування каталогів	картка			
	- алфавітних	" - "			
	- гражданським шрифтом	" - "			
	- латинським шрифтом	" - "			
	- систематичних	" - "			
	- топографічних	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
	- інших каталогів	" - "			
5.13.	Редгування ЕК та БД	запис			
	- ЕК	" - "			
	- БД	" - "			
6. Робота з фондом. Заходи із збереження					
6.1.	Оцифрований страховий фонд Бібліотеки (записано на UDO-диски). Усього	UDO-диск			
6.1.1.	Оцифровано документів всього	назв док.			
6.1.2.	- оцифровано окремих зображень сторінок	зображення			
6.2.	Переконверговано електронних документів	назв док.			
	- за обсягом	гігабайт			
6.3.	Виготовлення оправ документів бібліотечного фонду	" - "			
6.4.	Реставація				
	- документів	примірник			
	- аркушів	аркуш			
	- оправ	оправа			
6.5.	Дрібний ремонт документів	примірник			
6.6.	Передавання маповикористовуваних документів	" - "			
	- до фонду основного зберігання	" - "			
	- до обмінно - резервного фонду	" - "			
6.7.	Знепилювання фондів	мл			
6.8.	Переміщення фондів	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
6.9.	Розстановка фонду	примірник			
6.10.	Перевірка фондів на наявність документів	" - "			
7. Науково-методична робота *					
7.1.	Підготовка методичних посібників. Усього	назв			
7.2.	Розробка і модернізація інструктивних, технологічних і нормативних документів	назв			
7.3.	Проведення методичних заходів	захід			
7.4.	Участь у методичних заходах, організованих іншими бібліотечно-інформаційними установами	захід			
7.5.	Методичні консультації. Усього	консультація			
	- усних	" - "			
	- у т. ч. для бібліотек мережі	" - "			
	- письмових	" - "			
8. Матеріально-технічна база					
8.1.	Площа і приміщення бібліотеки - загальна	кв.м			
	у т. ч. - читальних залів	кв.м			
	- для проведення заходів	" - "			
8.2.	Місця для користувачів бібліотеки - загальна кількість	місце			
	- у т. ч. автоматизованих	" - "			
	- у зоні користування Wi-Fi	" - "			
	- для користувачів з особливими потребами	" - "			
8.3.	Технічні засоби обслуговування і комунікації				
8.3.1.	- кількість комп'ютерів, доступних користувачам				

* Статистичні показники з підготовки наукових публікацій і видань представлені у Звіті науково-дослідної роботи НБУВ

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
	із них - підключено до інтернет				
	- відтворення аудіо-, відеодокументів				
8.3.2.	- кількість апаратів відтворення аудіо- та відео матеріалів				
8.3.3.	- кількість апаратів для читання мікрофільм, слайдів, мікроформ				
8.3.4.	- кількість сканерів та копіювальних апаратів, доступних користувачам				
8.4.	Фінансування				
8.4.1.	Находження коштів всього	грн.			
	у т. ч. - надходження за бюджетною програмою	" - "			
	- надходження від платних послуг	" - "			
8.4.2.	витрати на				
	- оплати праці	" - "			
	- комплектування фонду	" - "			
	- утримання фонду	" - "			
	- капітальний ремонт	" - "			
9. Кадри					
9.1.	Штатних працівників. Всього	осіб			
9.2.	Бібліотечних працівників	" - "			
9.2.1.	За освітою				
	- вища освіта	" - "			
	- середня спеціальна	" - "			
	- інша	" - "			

Продовження Додатка

	Назва показника	Одиниця обліку	Звіт за попередній рік	План на ___ рік	Звіт за ___ рік
9.2.2.	За посадами				
	- наукові співробітники	" - "			
	- у т. ч. з ученим ступенем	" - "			
	- зав. відділами	" - "			
	- у т. ч. з ученим ступенем	" - "			
	- зав. секторами	" - "			
	- головні спеціалісти	" - "			
	- провідні спеціалісти	" - "			
	- бібліотечні працівники	" - "			
	- I категорії	" - "			
	- II категорії	" - "			
	- без категорії	" - "			
9.2.3.	За стажем роботи у НБУВ				
	- до 1 року	" - "			
	- 1-5 років	" - "			
	- 5-10 років	" - "			
	- 10 років і більше	" - "			
	- 20 років і більше	" - "			
	- 30 років більше	" - "			
9.3.	Штатних працівників звільнилося	" - "			
	- наукових співробітників	" - "			
	- бібліотечних спеціалістів	" - "			
	- інших	" - "			
9.4.	Прийнято на роботу	" - "			
	- наукових співробітників	" - "			
	- бібліотечних спеціалістів	" - "			
	- інших	" - "			

UDC 025.5:005.642.2

Olha Vasylenko

Library and Information Activity as an Object of Statistic Analysis

With the development of national and international information space deepening transformation processes of library operations, enhanced information component in the operation of libraries, which requires the object to determine statistical surveillance in the country librarianship library and information activities. A formation of statistical indicators of library and information activities in an integrated, balanced and integrated approach. We consider the feasibility of using integrated indicators in library statistics, terminological and methodological aspects of their definition, due to the need for further development of theoretical and methodological, regulatory guidance and practical principles of the national library statistics, presented a draft form of statistical report.

Keywords: library statics, forming a system of statistical indicators of library and information activities, integrated performance library statistic, statistical reporting library.

УДК 025.5:005.642.2

Ольга Василенко

Библиотечно-информационная деятельность как объект статистического исследования

С развитием отечественного и мирового информационного пространства углубляются трансформационные процессы библиотечной деятельности, усиливается информационная часть в функционировании библиотек, которые требуют определять объектом статистического наблюдения в библиотечном деле страны библиотечно-информационную деятельность. Предложено формирование системы статистических показателей библиотечно-информационной деятельности на основе комплексного, сбалансированного и интегрированного подходов. Рассмотрены уместность использования интегральных показателей в библиотечной статистике, терминологические и методические аспекты их определения; обусловлена необходимость дальнейшего развития теоретико-методологических, нормативно-методических и практических основ развития отечественной библиотечной статистики, представлено проект формы статистического отчета.

Ключевые слова: библиотечная статистика, формирование системы статистических показателей библиотечно-информационной деятельности, интегральные показатели библиотечной статистики, статистическая библиотечная отчетность.

УДК 027.021(477-25)НБУВ:001(01+02+002)

Лариса Литвинова,

мол. наук. співроб. НБУВ

НАУКОВІ ШКОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

На основі формальної ознаки (аналіз дисертаційних досліджень) виявлено наукові школи книгознавчого і бібліотечно-інформаційного профілю та охарактеризовано їхню діяльність.

Ключові слова: книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, дисертація, наукова школа.

Наука є найважливішим компонентом сучасної цивілізації. Протягом останніх десятиліть вплив результатів наукових досліджень в різних галузях наукового знання на розвиток суспільства постійно збільшується. У наш час, коли у всіх розвинених країнах світу економічне і технологічне зростання ґрунтується на масовому використанні інновацій, оптимізація систем наукового виробництва набуває ще більшої актуальності.

Однією з особливих форм процесу пізнання і відтворення нового знання, підготовки висококваліфікованих наукових кадрів, становлення вчених є наукова школа. Поняття наукової школи, що історично склалося і розвивається в сучасних умовах, сьогодні займає помітне місце в наукознавстві, історії науки, оскільки саме школи підтримують традицію спадкоємності поколінь у науці, традицію передавання розуміння світу, норм і цінностей наукового співтовариства, мистецтва науково-дослідної роботи, її мотивації; дозволяють не тільки висувати нові ідеї і теоретично їх обґрунтовувати, але й доводити їх експериментально, реалізовувати на практиці. Тому цілком закономірним є посилений інтерес до аналізу ролі наукових шкіл у функціонуванні та, відповідно, збереженні і трансформації вітчизняної науки.

Виняткової актуальності проблема успішної діяльності наукової школи як однієї з основних форм організації сучасної науки набуває у вітчизняному науково-комунікаційному просторі.